

Helena Konttinen vakuutti diagnoosista huolimatta

Nykysilmin katsottuna Suomen hengellisen perinteen kummajaisia ovat esimerkiksi horrossaarnaajat. Tutkijatohtori Päivi Salmesvuori tutkii Helsingin yliopiston Kirkkohistorian osastolla Helena Konttista uskonnollisena vaikuttajana. Vuonna 1871 Uukuniemellä köyhiin oloihin syntynyt Helena Konttinen on yksi tunnetuimmista suomalaisista horrossaarnaajista. Hän saavutti lyhyeksi jääneen elämänsä aikana auktoriteettiaseman. Hänen toimintansa ympärille perustettiin Uukuniemelle Parikanniemen orpokoti, ja orpokotijuhlia pidetään edelleenkin vuosittain. Toiminnasta vastaa nykyään Parikanniemisäätiö.

Salmesvuori kertoo Konttisen olleen jo lapsena ja nuorena uskonnollinen. Kotoa lähdettyään Konttinen oli piikana, minkä jälkeen hän perheellistyi ja rakensi torppaa miehensä kanssa. Konttinen ei toipunut fyysisesti viimeiseksi jääneen neljännen lapsensa syntymästä, ja elämä otti koville. Horrossaarnaamisen Konttinen aloitti vuonna 1905 ollessaan 34-vuotias.

– Konttinen saarnasi hurmoksessa julkisissa tilaisuuksissa. Hän meni makaamaan lattialle, silmät muljahtivat, ihon väri muuttui, ja sitten hän saarnasi jopa useiden tuntien ajan. Monet kuulijat vakuutuivat siitä, että Konttisella oli sellaista erityistä jumalallista tietoa, jota tavallisilla ihmisillä ei ole. Hän esimerkiksi kertoi yksityiskohtaisia asioita tilaisuuksiin tulleista ihmisistä, Salmesvuori kuvaa.

Viidakkorumpu ja yksinkertaiset lehti-ilmoitukset toivat saarnatilaisuuksiin paljon väkeä eri yhteiskuntaluokista. Konttista tuki pastori Sarlin, joka toimi puskurina hänen ja horrossaarnaamista arvostelleen piispa Gustafssonin välillä. Sarlin myös kokosi Konttisen puheita ja saarnoja kirjaksi. *Eräs meidän aikamme profetta* on edelleenkin suosittu teos.

Helena Konttisen mielenterveys kyseenalaistettiin jo hänen omana aikanaan. Lapinlahden sairaalan ylilääkäri Christian Sibelius tutki Konttista kiinnostuttuaan horrossaarnaamisen ja muodissa olleen hysteria-diagnoosin yhteydestä. Tiedot tutkimuksen tuloksista ovat kuitenkin ristiriitaisia. Konttinen itse väitti Sibeliuksen todenneen, ettei tukea hysteria-diagnoosille ollut. Myöhemmin Sibelius kuitenkin julkaisi tutkimuksen, jossa hän luokitteli Konttisen hysteeriseksi.

– Konttisen seuraajat tiesivät Sibeliuksen näkemyksen. He kuitenkin kokivat Konttisen niin vakuuttavaksi, että pitivät häntä auktoriteettinaan diagnoosista huolimatta, Salmesvuori kertoo.

Horrossaarnaamisen voi selittää viittaamatta sairauteen

Helena Konttisen elämässä on aineksia monenlaisiin psykiatrisiin selityksiin. Esimerkiksi Leila Lamminsalon uskontotieteen pro gradu tarkastelee Helena Konttisen elämää psykobiografian näkökulmasta.

– Kaikki lähestymistavat, jotka auttavat ymmärtämään historiaa, ovat käyttökelpoisia. Tarvitsen itsekin kyökkipsykologiaa historian tutkimuksessa, Päivi Salmesvuori sanoo.

Salmesvuori kuitenkin muistuttaa diagnosoivan lähestymistavan reunaehdoista.

– Jos käytettävänä on vain materiaalia, jota ei ole alun perin kirjoitettu diagnoosin tekemistä

varten, se ei välttämättä riitä diagnoosin tueksi. Esimerkiksi Helena Konttisen tapauksessa ei ole olemassa riittävästi materiaalia selkeään diagnoosiin, jos lähdetään siitä, että uskonnollisuus ei ole sairautta. Tutkimus on aina likiarvojen selvittämistä, mutta on harkittava, mitä likiarvoja kannattaa yrittää saavuttaa.

Salmesvuoren mielestä on kysyttävä, auttaako diagnoosi ymmärtämään, mitä Helena Konttisen ympärillä tapahtui ja miksi. Hän itse on sitä mieltä, että sairautta ei tarvita horrossaarnaamisen selitykseksi. Selitykseksi riittävät ympäristössä olevat mallit, tarjolla olleet vaikuttamiskanavat ja naisten äänen vaientamisen kulttuuri.

– Konttisen aikana horrossaarnaaminen oli naiselle tarjolla oleva ja hyväksytty keino olla hengellinen vaikuttaja. Horrossaarnaaminen on myös yleisinhimillinen ilmiö, joka vetoaa ihmisiin erityisesti kriisitilanteissa, Salmesvuori selittää.